

KESZEG ANNA

FESTIVALCORE

A fesztiváldivat a hatvanas években született, a 2000-es években ért a csúcsra és jelenleg, a pandémia alatti kényszer-szünet után ismét reneszánszát éli. A fesztiváldivat a divatfővárosok utcai öltözetei mellett a kortárs öltözködéskultúra populáris rétegét jelenti, amely a divatipar vörös szőnyegen megjelenő magas kulturális kánonát ellenpontozza. Ez a rövid írás a köznapi öltözködéskultúra sajátos rétegéről szól tehát, és két állítást fogalmaz meg. (1) Az egyik állítás az, hogy az elmúlt hét évtizedben kialakult egy úgynevezett fesztiváldivat, amit stílusként idézni és hivatkozni is lehet, s amely az elmúlt időszakban, a 2000-es évekkel kezdődően mainstreammé vált, majd professionalizálódott. (2) A másik állítás szerint a 2000-es évek fesztiváldivatját éppen a pandémia után újrainduló fesztiválkultúra trendjei alakították át. Az elemzés második része ennek az átalakulásnak a tartalmát és a lehetséges következményeit írja le.

Kate Moss versus Bad Bunny. Glastonbury versus Coachella fesztivál. Y versus Z

■ E cikk írója számára a fesztiválkultúra 2003-ban kezdődött: másodévet végzett egyetemistaként vettem részt életem első zenei fesztiválján, a marosvásárhelyi Weekend-telepen megrendezett Félssziget fesztiválon. Mint később kiderült, ez az év – bizonyos értelmezésekben – a fesztiv

**A digitális
benszülöttek (...)
amiatt járnak
fesztiválra, hogy
megmutassák,
mennyire sokrétűen
képesek a nyilvánosság
és az elvárások
rendszerének
megfelelni.**

váldivat debütévének számít: 2003-ban a Glastonbury Fesztiválon Kate Moss fekete magas szárú fordított bőr csizmát társított rózsaszín tunikával és a derekára kötött selyemsállal. Ez a pillanat a fesztiváldivat születésének számít. Hadley Freeman, a *Guardian* újságírója a brit divatújságírásra jellemző lekicsinylő humorral meséli el a fesztiváldivat ekkori születését Kate Moss és Sienna Miller harcának terepeként, amely csatátéren – futottak még kategóriában – Alexa Chung is feltűnt.¹ Freeman szerint a fesztiváldivat (legalábbis 2017-ben) nem tudta meghaladni a 2003–2005-ös állapotot. 2005-ben Kate Moss akkor már a rockénekes Pete Doherty oldalán valósította meg azt a szettet, amely állítólag a fesztiváldivat legtöbbször megosztott képanyaga lett. Rossz nyelvek szerint Doherty az indie chic tökéletes kiegészítőjeként kellett a modell oldalára. Moss aranszínű lurex felsőt társított szintén aranszínű mikronadrággal, fekete bőr-övel és fekete Hunter gumicsizmával. Bal kezében kis analóg fényképezőgépet és egy csomag arany Marlborót szorított, a másokban az Ethical Threads feliratú eldobható pohár volt. A szetthez nemcsak az indie rock sztár illeszkedett tökéletesen, hanem a cigarettásdoboz színe is. A teljesen sáros Hunter csak még inkább hangsúlyozta azt a testalkatípust, ami Mosst a korszak legrögeszmésebben követett modelljévé tette: vékony lábát és a modellnek a szakmában alacsony-nak számító testalkatához képest hosszú és karcsú combját. Nyilván az sem volt mellékes, hogy az aranszínű felső alatt melltartó nem volt, így a „free the nipple” esztétika már divatba jövése előtt kiválóan érvényesült.²

A fesztiváldivatnak ez az aranykora azt bizonyítja, hogy e területet legerőteljesebben a brit divatkultúra és a Glastonbury Fesztivál határozta meg. A 2005-ös évhez képest 2023-ban már bátran beszélhetünk arról, hogy a fesztiváldivat átalakult, s bár meghatározó elemeiben a Kate Moss – Sienna Miller-éra még mindig mérvadó, de a Coachella- és Euphoria-hatás elnyomja a 2000-es évek esztétikáját. Glastonburyvel szemben, ahol az esővel kötelezően számolni kell, a Coachella sokkal erőteljesebben nyári és színpadias.³ Az általam Euphoria-hatásnak nevezett trend arra utal, hogy az HBO *Euphoria* című sorozata, amely 2019-ben indult, az utcai és ifjúsági öltözet új kánonát alakította ki, amely a 2000-es évek inspirációit (Y2K-esztétika) kombinálta a hip-hop és a rap zenei szubkultúráinak öltözékeivel, illetve a korábbiaknál sokkal színpadiasabb testesztétikával. Ha a 2000-es évek és a Glastonbury a keresetlenségről, a spontaneitásról, az ún. *effortless chic*-ről⁴ szólt, akkor a 2022-ben induló posztpandémiás korszak éppen a kiszámítottságot, a profizmust, a tudatosan felépített fesztiválöltözeteket jelenti. Ez a váltás összefügg a digitális bennszülöttek tudatos divatviselkedésével. Amikor a divatjavakhoz való hozzáférés – virtuálisan legalábbis – korlátlan, akkor az öltözetek tele vannak hivatkozásokkal, nem a könnyedséget, hanem a kiszámítottságot, a felépítettséget ünnepeljük bennük.⁵ A *GQ* újságírója Coachella-fesztiválrésztevőkkel készített interjújában olyan példákat idéz, amelyek szerint egy-egy outfit mögött többhetes tervezés, gondos inspirációkeresés, alapos dokumentálódás és a váratlan, igényes megoldások iránti elkötelezettség áll. Egy Coachella-megjelenést a résztvevők az utcai divat vörös szőnyeges eseményeként készítenek elő és tartanak számon. Vagyis a fesztiváldivat kiválóan példázza az egyéni stílusok professzionizálódásának kortárs tendenciáját.

Kate Moss és Sienna Miller stílusának ellenpontján Bad Bunny rappert említhetjük. Coachellás fellépéséhez az ERL márka kézzel készített patchwork pufidzsekijét és azzal egyező stílusú gördeszkás nadrágját viselte. A márka öltöztette táncosait is, akik a Puerto Ricó-i zászló inspirálta felsőkben és szintén

patchwork-kiegészítőkből jelentek meg. Bad Bunny színes és a végsőig kiszámított, hivatkozásokkal telepakolt öltözete kiválóan példázza, merre fejlődött a fesztiváldivat az elmúlt években. Először is az identitáspolitikai állítások nagyon fontosak: Bad Bunny az első latinosztár, aki a Coachellán headlinerként lépett fel, így fellépése a latinobüszkeséget kötelezően hangsúlyozta. Ugyanakkor az ERL márka, ami a Los Angeles-i Venice Beach ikonikus öltözködéskultúrájából inspirálódik, erőteljesen hozzákapcsolta az előadóművészt a Los Angeles-i identitáshoz. Ennek értelmében a Los Angeles-i stílus annak a lenyomata, hogy itt ugyanazon a napon lehet síelni, szőrfölni és gördeszkázni is. Vagyis a szabadidő-kultúra legtágasabb lehetőségeket tartogató hazájában járunk. Ezt a stílust éppen ezért egyfajta komolytalanság jellemzi: mivel minden lehetőségre nyitott ez a kultúra, valójában nem vehető komolyan, semmi mellett nem köteleződik el eléggé. Az ERL tervezője, Eli Russell Linnetz, ezt a komolytalanságot nevezi meg fő inspirációs forrásként, amelyet – állítása szerint – autentikussággal kombinál.⁶ Vagyis komolytalanság és identitáspolitika váltja fel a korábbi keresetlen stílusosságot. Ami pedig Mossnál, Chungnál, Millernél a hosszú, szabadon hagyott comb volt, az Bad Bunnynál a pufidzseki alatt meztelenül hagyott felsőtest, amelyen a tetoválások és a súlyos ékszerek írnak új esztétikát.

Ezt az esztétikai átalakulást a digitális bevándorlók (Y generáció) és a digitális bennszülöttek (Z generáció) közötti szembenállásként is leírhatjuk. A digitális bevándorlók a fesztivált arra használták, hogy lekapcsolódjanak – a nyilvánosságról, az elvárásokról. A digitális bennszülöttek ezzel szemben amiatt járnak fesztiválra, hogy megmutassák, mennyire sokrétűen képesek a nyilvánosság és az elvárások rendszerének megfelelni. Ebben a rendszerben a funkcionalitás nem kérdés: egy langyos hőmérsékletű estén a pufidzseki természetesen a legkevésbé praktikus megoldás. A pufidzseki azért kerül a vállra, mert a színpadon megjelenített test egyfajta nyilvános avatar.

Tedd – ne tedd fesztiváldivat

■ Fentebb azt mutattam meg, hogy milyen öltözködésesztétikai tendenciák jellemezték az elmúlt évek fesztiváldivatját. A legfontosabb eleme a gondolatmenetnek az, hogy fesztiváldivat igenis létezik, erre utal a tanulmány címében megjelenő *-core*. A kortárs vizuális kultúrában nagyon gyakori a *-core* végződés használata: ez a toldalék valamihez társulva arra utal, hogy az adott jelenség önértékű esztétikát hozott létre. Így létezik *cottage core* (tanyaesztétika), *normcore* (a normalitás esztétikája), illetve ennek analógiájára *festivalcore* (a fesztiválok esztétikája).

Azonban a felmutatott dilemma, a spontaneitás versus kimódoltság dilemmája végigvonul a fesztiválkultúra történetén. Sharif Gemie a klasszikus fesztiválkultúra kora hetvenes években kirajzolódó tendenciáiban is vissza tudta követni e kettősség dinamikáját.⁷ Gemie azt a folyamatot vázolja, hogy hogyan igyekezett a hippikultúra fenntartani a szervezeti kultúrák nyomásával szembeni szabad(abb) kulturális teret. Ennek a szabadságkultusznak a lenyomata az, hogy az ún. *boho chic* vagy *indie* annyira hosszú időtartamon keresztül volt képes dominálni a fesztiváldivatot. Kate Moss, Sienna Miller, Alexa Chung ennek az örökségnek a kifejezői.⁸ Rachel Lifter azt a folyamatot követi végig, hogy a 2000-es években az *indie* öltözködéskultúra hogyan vált a zenei fesztiválok domináns esztétikai kódjává, s ezáltal hogyan vált áruvá. Az *indie* az *independent*

szóból származik, és a gazdasági, esztétikai, stiláris függetlenségre, a keresetlenségre utal, így a szabadság neoliberais éthoszát hangsúlyozza. Lifter azt bizonyítja, hogy az *indie* gyakorlatilag a mindenkori rendszerkritikus punk utolsó erőforrásai felett rendelkezett, majd a kétezres években – pontosan a fesztiválok-nak köszönhetően – mainstreammé vált, s ezáltal gyakorlatilag saját éthoszát tagadta meg.

A fentebb dokumentált átalakulás azt bizonyítja, hogy mára a fesztiváldivat és a fesztiválkultúra korábban meghatározóan *indie* értékrendje lecserélődött. Hogy ezt az új értékrendet hogyan nevezzük, egyelőre kérdéses. Mindenesetre az identitáspolitikai és márkasztratégiai tudatosság nagyon fontos szerepet játszik ebben az átalakulásban, amely esztétikailag az erőteljes színpadiassággal és eklektikus megkomponáltsággal jellemezhető.

Következésképpen 2023-ban úgy tűnik, hogy a fesztiváldivatot kénytelenek vagyunk végtelenül komolyan venni. A könnyed stílusosság kora lejárt. Erre az a legjobb példa, hogy a bonchidai Electric Castle fesztiválon az *Elle* divatújságírójának, a román divatkultúra nagy megmondóemberének, Maurice Munteanunak a stílustanácsait követve fejleszthetjük ízlésünket.

A digitális nomádok korában tehát a divat nem úgy demokratizálódott, hogy a vörös szőnyeg státuszfogyasztásának kritikáját valósította meg. Hanem inkább úgy, hogy a mindenkinek kijáró vörös szőnyegért kiált.

■ JEGYZETEK

1. Hadley Freeman: *Festival fashion is stuck in the era of Kate Moss v Sienna Miller – with one exception*. Guardian.com 2017. 09. 04. <https://www.theguardian.com/fashion/2017/sep/04/festival-fashion-kate-moss-sienna-miller-vintage-hot-pants-dress-hunter-wellies-bestival-fancy-dress> (2023. 05. 20.).
2. A „free the nipple” mozgalom 2013-ban kezdődik, a feminizmus egyik irányzata. Jelentősége abban áll, hogy a női mellbimbó közösségi médiában bevett kétszínű cenzúrájára mutat rá kiemelve, hogy a férfi meztelen felsőtest feletti társadalmi kontroll mennyivel enyhébb, mint a női meztelen test feletti. Moss esetében a szabadon hagyott mellbimbó vállalása éppen megerősíti a női mellbimbó kontrollját, és nem lebontja, hiszen tüntetően profitál erőteljesen áterotizált jellegéből.
3. Christian Allaire: *The Best Celebrity Fashion Moments at Coachella*. vogue.com 2023. 04. 23. <https://www.vogue.com/slideshow/coachella-2023-best-celebrity-fashion-moments> (2023. 05. 20.).
4. Effortless chic – könnyed stílusosság, amely azt a benyomást kelti, hogy viselője a pillanat hevében egymáshoz társított három-négy elemből hoz létre izgalmas kombinációt.
5. Eileen Cartter: *What Even is Coachella Style Now?* GQ.com 2023. 04. 23. web: <https://www.gq.com/story/what-is-coachella-festival-style> (2023. 05. 20.).
6. Cartter: i. m.
7. Sharif Gemie: *The Case for a Free Festival (1969–1974) Hippe Culture and Pop Festivals*. In: Maria Nita – Jeremy H. Kidwell (szerk.): *Festival Cultures. Mapping New Fields in the Arts and Social Sciences*. Palgrave Macmillan, London, 2022. 45–65.
8. Rachel Lifter: *Fashioning Indie. Popular Fashion, Music and Gender*. Bloomsbury, London, 2019.